

Jerzy Rydzewski, *Praca z młodzieżą w polskich parafiach salezjańskich. Z badań nad systemem prewencyjnym w duszpasterstwie parafialnym*, Białystok–Rottenbuch 2009, Wydawnictwo BUK, ss. 288.

Rok 1989 był dla duszpasterskiej posługi Kościoła w Polsce momentem istotnym. W wyniku przemian społeczno-politycznych zainicjowane zostały procesy, których konsekwencje można obserwować do dzisiaj, szczególnie w pracy z młodzieżą. Najistotniejszym elementem owych przemian było ponowne włączenie nauczania religii do edukacji szkolnej. Biorąc pod uwagę możliwość dotarcia z edukacją religijną do szerszego grona odbiorców, decyzję tę należy uznać za pozytywną. Z drugiej jednak strony, wypracowywane przez lata tradycje pracy wychowawczej, prowadzonej przy parafii, przestały być rozwijane i w wielu miejscach zanikły. Do skutków zaistniałych procesów zaliczyć można brak kontaktu dojrzewających obecnie młodych ludzi ze wspólnotą parafialną oraz traktowanie przez nich Kościoła jako instytucji, świadczącej usługi o charakterze religijnym. Zauważyć przy tym należy, że taki obraz Kościoła obecny jest nie tylko w przekonaniach zlaicyzowanej części społeczeństwa, ale pokrywa się z modelem pracy w wielu parafiach, w których nie ma miejsca na działalność ruchów, stowarzyszeń czy innych grup młodzieżowych. Zrozumienie tego kontekstu istotne jest dla dostrzeżenia wartości książki Jerzego Rydzewskiego, zatytułowanej *Praca z młodzieżą w polskich parafiach salezjańskich*. Oparta jest ona na badaniach przygotowanych i przeprowadzonych pod koniec lat 60. XX wieku. Wydawać by się mogło, że po czterdziestu latach, w zupełnie nowej sytuacji społeczno-kulturowej nie powinny być one źródłem inspiracji dla duszpasterstwa. Zagłębiając się w prowadzoną przez autora narrację, dochodzi się jednak bardzo szybko do wniosku, że jest to błędne przeświadczenie. Książka ukazuje bowiem w odwołaniu do badań empirycznych, jak funkcjonowała i rozwijała się w wymiarze naturalnym i religijnym młodzież, która korzystała z dużo bogatszej niż obecnie oferty duszpasterstwa parafialnego. Jak pokazuje Jerzy Rydzewski, owa praca wychowawcza przynosiła efekty, które trudno osiągnąć w sytuacji ograniczenia pracy z młodzieżą do nauczania religii w szkole oraz ogólnego duszpasterstwa w parafii. Przyjrzyjmy się zatem, jaki był cel badań Jerzego Rydzewskiego i jakie wnioski z nich płyną.

Jerzy Rydzewski zadaje w swoich badaniach pytanie o użyteczność metod chrześcijańskiego systemu prewencyjnego w duszpasterstwie parafialnym, zawężając swoje poszukiwania do duszpasterstwa młodzieżowego. Do postawienia takiego pytania skłoniła go z jednej strony zgodność systemu prewencyjnego z postulatami Soboru Watykańskiego II odnośnie do wychowania, a z drugiej strony sytuacja, w jakiej znalazło się reprezentowane przez niego Zgromadzenie Salezjanów, które w związku z zamykaniem przez komunistyczne władze

w powojennej Polsce szkół oraz innych, prowadzonych przez Kościół placówek wychowawczych musiało poszukiwać dla siebie nowej płaszczyzny działalności. W konsekwencji podejmowało pracę duszpasterską w parafiach i próbowało przenieść na ten grunt metody systemu prewencyjnego, za pomocą którego pracowano dotąd na terenie internatów i burs, czyli placówek o charakterze zamkniętym, oraz bardziej otwartych dla młodzieży z zewnątrz oratoriów (konstytucja Zgromadzenia Salezjanów zakazywała swoim członkom prowadzenia parafii). Pytanie o efekty wykorzystania w duszpasterstwie parafialnym systemu prewencyjnego wydaje się zatem w pełni uzasadnione.

Praca została podzielona na pięć rozdziałów. W pierwszym, teoretycznym, autor wprowadził w kontekst swoich poszukiwań, przybliżając wypracowane na Soborze Watykańskim II zasady chrześcijańskiego wychowania młodzieży, pokazując podobieństwa między sytuacją społeczno-kulturową, w jakiej powstawał system prewencyjny św. Jana Bosko, a drugą połową XX wieku w Polsce, oraz omawiając, w jaki sposób system prewencyjny był aktualizowany i dostosowywany do nowych uwarunkowań. W rozdziale drugim, metodologicznym, scharakteryzowano grupy badanych oraz metody badawcze (ankietę wśród młodzieży i wywiad z ich duszpasterzami). Autor wybrał dla swoich naukowych poszukiwań trzy ośrodki parafialne – w Rumi koło Gdyni, Łodzi i Wrocławiu, jako spełniające wytyczne Zgromadzenia co do placówek, na terenie których swoją pracę może prowadzić Zgromadzenie. Były to duże, nowo powstające parafie na przedmieściach miast lub w nowych osiedlach, gdzie obok ogólnego duszpasterstwa można było zajmować się młodzieżą. Dla współczesnego czytelnika szczególnie interesujące okazują się analizy wyników badań, prezentowane w kolejnych rozdziałach. Najpierw w rozdziale trzecim autor opisuje, jakie znaczenie dla młodzieży korzystającej z duszpasterskiej oferty miały takie czynniki, jak życzliwość, parafialne imprezy rozrywkowe oraz asystencja, a następnie w rozdziale czwartym przedmiotem analiz staje się religijne oddziaływanie wychowawcze poprzez liturgię, sakramenty, katechezę oraz terapię wychowawczo-religijną. Rozdział piąty zawiera ocenę efektywności stosowania systemu prewencyjnego św. Jana Bosko w duszpasterstwie parafialnym. Autor w przejrzysty sposób przedstawia, jak badani przeżywali osobiste kontakty z duszpasterzami, w jakich okolicznościach owe kontakty pogłębiały się oraz jakie czynniki utrudniały relacje między wychowawcami i wychowanekami; wskazuje także, jaką wartość miało dla dojrzewających młodych ludzi zaufanie, którym byli obdarzani, szczególnie gdy powierzano im odpowiedzialność za liczne przedsięwzięcia na terenie parafii, na przykład organizację imprez sportowych oraz rozrywkowych. Warto odnieść te spostrzeżenia do prezentowanego we wprowadzeniu, występującego w wielu współczesnych parafiach, ograniczenia pracy kapłana do nauczania religii oraz ogólnego duszpasterstwa, które przez osoby praktycznie niewierzące postrzegane jest jako świadczenie usług w sferze religijnej, analogicznie do usług, jakie w innych sferach pełnią instytucje publiczne. W wyniku takiego zestawienia nietrudno dojść do wniosku, że współczesna młodzież ma w porównaniu ze

swoimi rodzicami niewielką szansę na osobisty, bardziej nieformalny kontakt z duszpasterzem, nie są jej również stwarzane możliwości zaangażowania w życie parafii oraz podejmowania odpowiedzialności i współodpowiedzialności za powstające na terenie parafii inicjatywy. Okazuje się więc, że coraz lepsze przygotowanie kapłana do sprawowania posług duszpasterskich oraz coraz wyższe kompetencje w zakresie dydaktyki szkolnej mogą nie przynosić takich efektów w rozwoju młodego człowieka, jak oparty na życzliwości bezpośredni i mniej formalny kontakt w ośrodku parafialnym. Podobne wnioski można sformułować w zakresie oddziaływania religijnego. Wypowiedzi młodzieży, której w ankiecie pozostawiono miejsce na sformułowanie własnych spostrzeżeń, wskazują, że praca duszpasterska przyczyniała się do inicjacji religijnej młodych ludzi, a przecież przejście od religijności tradycyjnej do osobistej wiary stanowi istotny element dojrzewania człowieka w wymiarze religijnym. Jak pokazują prowadzone obecnie badania nad religijnością młodzieży, trudno o taki efekt we współczesnej pracy duszpasterskiej.

Procesy, które zachodziły na przełomie XX i XXI wieku, są nieodwracalne. Zerwanie kontaktu młodzieży z parafią uwarunkowane jest bowiem nie tylko zmianą modelu duszpasterstwa, ale również przemianami społeczno-kulturowymi oraz pojawieniem się nowych i atrakcyjnych dla młodzieży możliwości wykorzystania wolnego czasu. W tym kontekście włączenie nauczania religii do edukacji szkolnej otwiera takie perspektywy w edukacji religijnej, których nie można niedoceniać i konsekwentnie, z których nie można rezygnować. Jak pokazują jednak przeprowadzone przez Jerzego Rydzewskiego badania, wypracowane w okresie powojennym w Polsce metody pracy wychowawczej, oparte w wielu przypadkach (nie tylko w parafiach salezjańskich) na systemie prewencyjnym św. Jana Bosko, zachowują aktualność niezależnie od zmiany uwarunkowań społeczno-kulturowych. Dają bowiem przeżycie wspólnoty, tworzą relacje międzyludzkie, pomagają w wymiarze praktycznym określić sens życia i zbudować relację z Bogiem. A przecież o trudnościach w realizacji tych celów we współczesnym wychowaniu rozprawia się często w literaturze z zakresu pedagogiki, a zwłaszcza pedagogiki religii. W związku z tym warto polecić książkę *Praca z młodzieżą w polskich parafiach salezjańskich* zarówno teoretykom wychowania religijnego, jak i praktykom, którzy na co dzień podejmują próby nawiązywania relacji z młodzieżą na terenie parafii i w ramach edukacji szkolnej.

Jarosław Horowski